

ПОВРАТАК МИЛАНА САВИЋА

(Миљивој Ненин, *Савић Милан*, Издавачки центар Филозофског факултета у Нишу, Ниш, 2011)

Шта је то што даје величину и вриједност великим људима и дјелима и шта их чини увијек актуелним и неоштећеним упркос зубу времена и данас стоји као отворено питање. У том случају можемо се задовољити одговором да тајну стваралаштва и даље треба да схватамо и прихватимо као такву, као тајну. Али како разумјети несрећну судбину оних писаца који су у своје вријеме били креатори књижевног живота, васпитачи књижевног укуса, предводници у осавремењивању познатих часописа, а недуго након смрти, пали су у заборав који није ништа друго до „бездушност и болно одрицање ћутке.“ (Да се подсетимо једног од стихова великог Јована Дучића.) И док се готово миримо са разлозима новог „хоризонта очекивања“ савремених читалаца, немаром историчара књижевности и недостатком сачуваних података, појаве се „Прометеји наде“ и спремно се ухвате у коштац са том сложеном и комплексном материјом и постепено скидају паучину са далеких, неистражених мјеста наше књижевне баштине.

Причу о виталности и забору знаменитих људи и великих дјела започели смо конкретним поводом. Када су 2009. године у издању Академске књиге, Миљивој Ненин и Зорица Хаџић приредили за штампу сачуване фрагменте рукописа аутобиографије Милана Савића (1845-1930), под пишчевим насловом *Прилике из мога животоа*, значило је да се повратак Милана Савића брижљиво припремао. Године 2010. изашла је и студија *Лаза Косић*, коауторски рад Миљивоја Ненина и Зорице Хаџић, приређена по сачуваном Савићевом рукопису из 1929. године и *Наши сџари* „надасве питку и занимљиву књигу о Савићевим савременицима“. Приређујући за штампу поменуто књиге, Милан Савић је скинут са галерије занемарених личности српске културне баштине. И у 2011. години Ненин настоји да уврсти Савића у наше колективно памћење. Поводом прве приређене књиге Милана Савића *Прилике из мога животоа*, настала је и скица *Савић Милан*.

Након увода („Увод у увод“, „Успешан крај почетка сарадње“) и Ненинове најаве спорог уласка главног јунака Милана Савића у књигу, као

и молбе упућене читаоцима да сачекају његовог главног јунака, радови у књизи могу се сврстати у двије групе. Прву групу чине *Огледи* („Скица за портрет Милана Савића“, „Милан Савић и Сима Матавуљ“, „Савић Милан и Костић Лаза“ и „С друге стране некролога“), заокружени текстови о животу и раду Милана Савића, његовом добу и савременицима.

Мозаик звани Милан Савић, Ненин слаже на основу парчића сјећања и малог броја текстова. Заправо, шта је и колико Савић урадио најбоље можемо видјети у преписци коју аутор даје у другом дијелу књиге. Осим овлашног сјећања Милана Кашанина, Ненин наводи да је Предраг Протић један од ријетких који је пажљиво читао Савићево дјело. У односу на претходнике Милош Црњански пише о Милану Савићу као књижевном критичару различитом од осталих својом „савесношћу, знањем и осетљивошћу за књижевно“, приказима без „гафова, тврдоглавости, ћуди и пакости“. У некрологу Црњански исписује радове Милана Савића, а студију о Лази Костићу сматра „трајним споменом себи“.

Лијепу слику о Савићу доноси и Љиљана Вулетић, биограф Анице Савић-Ребац, а као посебну драгоценост Ненин истиче ову ауторку као ријетког читаоца Савићеве необјављене аутобиографије *Прилике из мога живота*.

Ни Матица српска, за коју је Савић био посебно везан као секретар и уредник, али и као човјек који је због љубави и оданости Матици добио и надимак „Мица од Матице“, није се понијела у складу са заслугама према њеном „највреднијем уреднику“. Још у уводу књиге Ненин пише да су у току приређивања Савићевих књига за штампу више пута гледали Матици кроз прсте. Матица се огријешила о Савића и живог га сахранила, а Ненин наводи и примјере. У *Југословенском књижевном лексикону* из 1984. године који је издала управо Матица српска о Савићу је написано тек 11 редака и поменут је наслов само једне Савићеве књиге из 1910. године.

Миливој Ненин чврстим аргументима (Савићевом преписком са савременицима), доказује да у своје вријеме Милан Савић није био само књижевник, критичар, уредник, секретар, чувени преводилац Гетеовог *Фауст*а, добар отац, „најактивнији веселак, сушта теревенка и траканац“, већ и истински и несебични пријатељ са многим писцима, а Ненин издваја пријатељство са Симом Матавуљем и назива га најљепшим пријатељством у српској књижевности, као и пријатељство са Лазом Костићем. Као пријатељ на позицији Савић је новчано помагао своје пријатеље, објављивао им радове у *Лейопису Матице српске*, писао позитивне критике о њиховим дјелима, женио их, а будући да је многе надживио пријатељски их је ожалио у својим чувеним некролозима. У писању некролога Савић је био незамјењив и за Матицу српску која је водила ра-

чуна о „неком вишем реду“, због којих је Савић од стране Матице увијек био тражен. Говорећи о другима, ми заправо говоримо о себи. Знао је то Црњански када каже да је Савић за живота написао себи спомен књигу.

Завршни дио Ненинове књиге чини *Прејиска* Милана Савића (до тада објављена и необјављена) са Милетом Јакшићем, Светиславом Стефановићем, Лазом Костићем и Иларионом Руварцем. Преписка са Иларионом Руварцем први пут је објављена у овој Нениновој књизи, док су остале преписке прештампане из раније приређених књига (*Судари Милете Јакшића* (2005), *Еписколарна биографија Светислава Стефановића* (1995) и *Прилике из мога живота* (2009)). Тај дио књиге пропраћен је коментарима приређивача у којима су појашњена потребна мјеста преписке. Своје коментаре аутор облачи у још једно рухо. Ријеч је о Нениновој загради, гдје се његови коментари појављују као опаске, благи хумор и иронија или савјет и путоказ читаоцима.

Иако Миливој Ненин у „Завршној напомени“ закључује да књига *Савић Милан* није ништа друго до увод у „читање“ овог заборављеног писца, свјесни смо да се ради о хотимичној скромности. Ради се о цјеловитој монографији која на прави начин тумачи личност и дјело Милана Савића, а затим и подстиче друге истраживаче на нова читања и вредновања овога писца.

*Марјана Д. Ђосовић*¹⁴
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале

¹⁴ mariana_c87@hotmail.com